

S. p. 3189

M. ŚWIECHOWSKI.

L. 5604.

8M

RÓZBIÓR ZIEM W. KS. LITEWSKIEGO

NA MOCY TRAKTATÓW BRZESKICH
w R. 1918 .

TABLICE STATYSTYCZNE Z MAPKĄ .

Uwagi do tablic statystycznych (Rozbiór ziem W. ks. litewskiego)

str. 1
83

Tablice opracowane zostały na podstawie rządowej statystyki wyborców ziemskich podług materiałów złączonych przez rząd litewski w dniu 1910 r. Przy obliczeniach uwzględniono jedynie dane dotyczące się wyborców włościańskich z kategorii "rolnicy własni".

Charakterystycz. źródeł i podstawy obliczeń znaleźć czytelnik w pracy M. Świechowskiego: "Population d'après les nationalités et la propriété foncière sur le territoire du Grand Duché de Lithuanie. Centes et tables statistiques avec le texte". Warszawa 1918 (Inst. Cent. Bim. Wjod. N.K.W.).

Ponieważ statystyka wyborców ziemskich obejmuje Białorusinów praw., Rosjan i Rosjan wspólnie nazwaną Rosjan prawosławnych, pozwalając obliczyć jedynie tę grupę w całości, - wobec tego rozsegregowania pozostałych narodowości w tonie tej grupy dokonano na podstawie wzajemnego ustosunkowania procentowego tych narodowości w spisach 1897 r.

Traktaty breszkie definitywnie wytyczyły granicę Ukrainy po przez ziemie litewskie jedynie w powiecie breskim i do okolic Przewłok do jeziora Wigonowskiego, nie przebiegając ani dotychczas na pozostałej brzoźnie. W tablicach niniejszych dalszy ciąg tej granicy, zgodnie z charakterem tego, co zostało już ustalane przeprowadzony został jako przedłużenie dotychczasowego kierunku z zachodem na wschód potocznyim pobraniem powiatów, leżących w dolinie przepływu. W każdym razie linia ta także uważa jako przybliżoną, chociaż prawdziwą.

Dziesięć grup narodowościowych obliczono odnośnie do ogóln. liczności chrześcijańskiej (Stat. polski. Kraków 1915)

Statystyka wyborców ziemskich guberni Suwalskiej nie obejmuje - dlatego też w obliczeniach i tablicach gubernij ta uwzględniona nie została.

-
- Tablica I. podaje stosunki narodowościowe na ziemiach litewskich oddanych do rozporządzenia Prusom (Zabor pruski.)
Tablica II " " " " " " pozostałościach przy Rosji (Zabor rosyjski)
Tablica III " " " " " " przyniesionych Ukrainie (Zabor ukraiński)
Tablica IV ilustruje podział zwartego obszaru polskiego na Litwie.
Tablica V " " " " " " obszar Białoruski " "

815 Jr-2

Rozbior ziem W. Ks. litewskiego na mocy traktatów breszkie w. r. 1918

Tablica I.

w świetle cyfr. (na podstawie rządowej statystyki województwa ziemjskiej)

Labor pruski (bez guberni Suwalskiej)

grupa prawosławna

Odciska części obszaru polskiego	obszar w km ²	Opis Chłusi. w 1912	Polacy	% w stos. do chłusi.	grupa prawosławna		ditwini, którzy inni prin. żyjów		Biętarusimi pr.			Rosjanie		
					(Biętarus, Rusini, Poljanie)									
1/2 guberni Wileńskiej, pow. Wilno, Irbicki, dieża i 1/2 Swięciana, półn. zach. części guberni Grodzieńskiej, pow.: Grodno, Sochówka, Białystok, Bielsk i Wolkowysk	20.302	914.755	529.090	57,8	133.067	14,6	252.598	27,6	70.792	7,7			62.275	6,9
razem	37.483	1.758.681	1.069.951	60,9	368.105	20,9	320.625	18,2	209.115	11,9	64.544	3,7	94.446	5,3
<u>Część obszaru białoruskiego</u>														
± 1/2 pow. Pruzany	1.390	50.663	14.084	27,8	36.579	72,2			32.080	63,3	3.109	6,2	1.390	2,7
<u>Obszar litewski (bez guberni Suwalskiej)</u>														
Gubernia Kowieńska, pow.: Kowno, Wilkomierz, Jerozolimski, poniewoski, Szawle, Jelskie	40.260	1.567.956	118.569	7,6	162.165	10,3	1.237.232	82,1			1.957	0,1	160.205	10,2
wszystko razem:	79.133	3.377.300	1.202.594	35,6	566.840	16,8	1.607.857	47,5	241.195	7,1	69.610	2,1	256.044	7,6

- 1) Szczegółowe objaśnienia zobacz w Uwagach do tablic na 1^{ej} stronie.
- 2) W rzeczywistości w guberni Kowieńskiej Polaków jest znacznie więcej. Na podstawie spisów 1897 r., korygowanych odpowiednio do norm 1/4 polskości przysięstek przez Mili-szewskiego i uzupełnionych w granicach rozpisanej statystyki wyznaczonej ilości Polaków w guberni Kowieńskiej otrzymane w r. 1912 — 227.972 czyli 14,5% w stos. do chłusi.
- 3) ditwinów w tej części jest łącznie kilka tysięcy.

Przebieg ziem W. B. litewskiego na mocy traktatów brzeskich w r. 1918 w świetle cyfr. ²⁾
(na podstawie rządowej statystyki wyborów ziemskich)

Tablica II.

Zabor rosyjski.

Obszar w km ²	Agrochemsycjon w 1912.	Polacy	% w stos. do chłmci.	Grupa prawosł. (Białorusi, Rusini, Rosjanie)	dotychczas i inni przed 1918	grupa Białorusini pr.	prawosławna Rusini	prawosławna Rosjanie						
<u>Obszary części obszaru Polskiego</u>														
1/2 gubern. Wileńskiej: 1/2 pow. Iryczany, pow. Darnana, Żeliana, Wilejska;	21.679	821.380	492.810	60.0	267.764	32.6	60.806	74	248.974	30.3	18.790	2.3		
3 zach. pow. gubern. Mińskiej: p. Miński, Nowogródka, i 2/3 pow. Słucki	15.603	748.025	361.628	48.4	376.631	50.3	9.766	13	342.900	45.8	33.731	4.5		
razem	37.282	1.569.405	854.438	54.4	644.395	41.1	70.572	4.6	591.874	37.7	52.521	3.4		
<u>Obszary części białoruskiej</u>														
pas przejściowy: pow. Druja, Polock, Szepel - Borysów, Szumien, Bobrujsk i 2/3 pow. Iłłomien;	46.794	1.767.545	452.583	30.8	948.737	64.6	66.225	4.5	882.870	60.2	2.042	0.1	63.925	4.3
Obszar wschodni: 5 połn. wsch. pow. gubern. Witebskiej i gubern. Mahylewskiej bez pow. Homel.	61.408	2.441.192	352.295	14.4	1.958.159	80.2	130.738	5.4	1.744.650	73.5	163.509	6.7		
Część białoruska razem:	110.900	3.908.737	804.878	20.6	2.906.896	74.4	196.963	5.0	2.677.420	68.5	2.042	0.05	227.434	5.8
<u>Część litewska</u>														
Infantary Polscy: pow. Dynenburg, Prėszpa, dwejn:	13.727	535.735	56.965	10.6	245.614	45.9	233.156	43.5	2.747	41	223.817	41		
Razem cały zabór rosyjski	161.211	6.012.877	1.715.281	28.5	3.746.905	63.2	500.691	8.3	3.291.091	54.7	2.042	0.03	503.772	8

2) Wyjątkiemu zobacz w uwagach do tablic na str. 104.
 *) Na podstawie spisu 1897, i z ogólnymi poprawkami. Apczwiznie to norm przyjętych dla polskości przez Melchiorowskiego i uzupełnionych w granicach rosyjskiej statystyki urzędami - Polacy w Infantach w w 1912 wynosili 108.531 czyli 20.3% w stos. do chłmci. Ilość dotychczas równo powinna być znacznie wyższą i połtyn tylek samych obliczeń przekrocza 300 tysięcy

Rozkład ziem W. G. ditewskiego na mocy traktatów brzeskich w r. 1918, w świetle cyfr.²⁾
(na podstawie rachony statystyki ziemców ziemskich)

Tabela III.

Zabor ukraiński.

Część obszaru Polskiego.	Obszar w km ²	Ogół. Chmił. r. 1912	Polacy		grupa prawosł.		Inni prócz Żydów	grupa prawosławna						
					(Białorusi, Rusini, Poljanie)			Białorus. praw.	Rusini	Poljanie				
1/3 pow. Słuck	2.604	95.361	51.113	536	43.579	457	669	07	42.054	442	1.525	15		
<u>Podm. części obszarów białoruskiego</u>														
Część g. Grodzieńskiej: pow. Brześć, Kobryń, 1/3 Drużan, 1/3 Janinomia	15.316	592.332	162.979	275	428.033	723	1.320	02	111.990	189	289.152	478	32.891	56
Podm. części gubern. Mińskiej: pow. Pincz, Mozyr, Rzeszawa	40.711	750.266	199.340	186	596.658	795	14.268	19	576.736	768			19.922	27
Podm. części gubern. Mohylewskiej: pow. Homel	5.380	270.604	21.107	78	237.861	879	11.636	43	209.080	773			28.781	103
Razem cały zabor ukraiński	<u>64.011</u>	<u>1.708.563</u>	<u>374.539</u>	<u>219</u>	<u>1.306.131</u>	<u>764</u>	<u>27.893</u>	<u>17</u>	<u>939.860</u>	<u>850</u>	<u>289.152</u>	<u>165</u>	<u>83.119</u>	<u>49</u>

2) Zobacz uwagi do tabeli na str. 12

Rozbior ziem W. Ks. Litewskiego na mocy traktatów breskich w r. 1918
w świetle cyfr (na podstawie rządowej statystyki wyborców ziemjskich)

Tablica IV

Podział zwartych i jednolitych obszarów narodowościowych

Obszar Polski.

Cały zwarty obszar polski na Litwie bez gub. Suwalskiej obejmuje:	obszar w km ²	ogółem w 1912	Polacy w % w 1912	grupa prawosł. (Białor. Rusini, Rojanie)	Litwini, dotychczas i inni pryncypali	Białorusini	Rusini	Rojanie
gub. Wileńska, 5 pow. zach. pow. g. Grodzieńskiej i 3 zach. pow. pow. gub. Mińskiej	77.369	3.423.447	1.975.502 57,7	1.056.079 30,8	391.866 11,5	843.043 24,6	64.544 1,9	148.492 4,3

Dobrze ten został podzielony w następujący sposób:

Do dyspozycji Prus, względnie pod hegemonią litewską, zostało oddane:

1/2 gub. Wileńskiej: pow. Wilno, Troki, dźw. ja. Świszczan; - oraz półn. zach. część gub. Grodzieńskiej: p. Grodno, Jocińka, Bielżyce, Bielżyce, Wołkowysk. Rarun	37.483	1.758.681	1.069.951 60,9	368.105 20,9	320.625 18,2	209.115 11,9	64.544 3,7	94.446 5,3
---	--------	-----------	----------------	--------------	--------------	--------------	------------	------------

Przy Racji zostało zostawione:

poł. wsch. połowa g. Wileńskiej: 1/2 pow. Świszczan pow. Szamotuł, Dźw. Wileńska i 3 pow. g. Mińskiej: Mińsk, Nowogródka i 1/2 Jurek	37.282	1.560.405	854.438 54,4	644.395 41,1	70.572 4,5	591.844 37,7		52.521 3,4
--	--------	-----------	--------------	--------------	------------	--------------	--	------------

Ukrainie przyznano:

= 1/3 pow. Jurek:	2.604	95.361	51.113 53,6	43.579 45,7	669 0,7	42.054 44,2		1.525 1,5
-------------------	-------	--------	-------------	-------------	---------	-------------	--	-----------

*) Szczegółowe objaśnienia zobacz w uwagach do tablicy na 121 str.

Tabela V.

Przebieg ziem W. Ks. litewskiego na mocy traktatów breskich w r. 1918 w świetle cyfr (na podstawie raportu statystyki wyborów ziemskich) 823
 Powiat zwartych i jednolitych obszarów narodowościowych.

Obszar białoruski i łotewski.

Jednolity obszar białoruski na Litwie obejmujący:		Obszar w km ² Obsz. chrześc. r. 1912.		Polacy	% w stosunku do chrześc.	Grupa Prawna (Białorusi, Rosj. Rosjanin)	Inni (przed Żydów)	Grupa prawno-wojskowa							
								Białorus. praw.	Rusini	Rosjanie					
Dol. zachodni: pow. Dziwnów, Poleck, Kobiłk., Borzechów, Szumsk, Bobrujsk, Pińsk, Stok, Pruzhany, Stolin, Kobryn:		93.572	2.527.591	708.605	27,4	1.747.173	69,4	21.813	3,2	1.398.830	54,1	288.303	11,1	112.040	4,2
Obszar wschodni: pow. Wileńsk, Wileń, Jeżań, Nawa, Gródzień, pow. Międzyrzecz i pow. Przemyskięwo Mińskij:		79.428	2.985.011	432.723	14,5	2.408.854	80,7	142.374	4,8	2.208.476	74,0			200.378	6,7
Razem:		173.000	5.512.602	1.142.328	20,5	4.206.027	75,5	224.187	4,0	3.607.306	64,7	288.303	5,2	310.418	5,6
Z całego tego obszaru															
zostaje zostawiona przy Rosji **)															
Północna część		110.202	3.908.737	204.878	20,6	2.906.896	74,4	196.963	5,0	2.677.420	68,5	2.042	0,05	227.434	5,8
zostaje oddana Ukrainie **)															
Północniowa część		61.407	1.613.202	323.426	30,0	1.262.552	78,3	27.224	1,7	897.806	55,6	283.152	17,6	81.594	5,1
do rozporządzenia prus oddana															
= 1/3 Pruzhany		1.391	50.663	14.084	27,8	36.579	72,2			32.080	63,3	3.109	6,2	1.393	2,7

Obszar katolicki łotewski (Inflanty polskie) został oddany do obszaru łotewskiego protestanckiego (Kurlandia) i przekazany przy Rosji - gdy Kurlandiję wydał Niemcom.

b) Szczegółowe objaśnienia zobacz w uwagach do tabeli na 19 str.
 **) zobacz tabelę II i III.

Mapka obszarów narodowościowych 825

na terytorium W. Ks. Litewskiego

z uwzględnieniem podziału ZIEM LITEWSKICH na mocy TRAKTATÓW BRZESKICH.

--- granice powiatów
 - - - granice guberni
 ~~~~~ granice obszarów narodowościowych
 - - - - - linia bojowa z drugiej połowy 1916, pierwszy północ 1917
 // // // zasięg narodowości litewskiej
 >>>> granice podziałowe W. Księstwa na mocy traktatów brzeskich
 >>>> granica ostateczna nie ustalona, narzucona jako propozycja
 >>>> ostateczne przedzielenie ustalono już części miast przywrócić
 >>>> rem Wilgońskim.

	km ²	Polacy	grupa prawosł. (Białor. Ruśm., Rosjanie)	ditwini, ditwini i inni przysiężni
Obszar polski	77.369	577	30,8	11,5
Obszar białoruski zachodni	95.572	274	6,4	3,2
" wschodni	79.428	142	5,0	4,8
Obszar litewski	42.260	76	10,3	82,1
" Łotewski	15.727	10,6	45,9	43,5
Obszar okupowany przez mo- narstwo centralne do linii bojowej z 1916 r.	112.890	37,5	27,6	34,9

Podział ziem W. KS. na mocy traktatów BRZESKICH

zabor pruski	79.133	36,5	16,8	47,5
" rosyjski	161.211	28,5	63,2	8,3
" ukraiński	64.011	21,9	(Białor., Rosjanin, Rosjanie) 55,0 16,5 4,9	1,7

Podział obszarów polskiego

Do dyspozycji Prus oddano:	57.483	60,9	20,9 (Białor. 11,9)	18,2
pry Rosji zostawiono:	37.282	54,4	41,1 (Białor. 37,7)	4,5
oddano Ukrainie	2.604	53,6	43,7	0,7

Podział obszarów białoruskiego

Zostawiono przy Rosji	110.202	20,6	74,4 (Białor. 68,5)	5,0
oddano Ukrainie	61.407	20,0	78,3 (Białor. 55,6, Ruśm. 17,6, Rosjanin 5,1)	

*) Procenta obliczone są w stosunku do ogół. Chmielecjan - za polskimi oblicze-
 brano nabawa i obywatelstwo niemieckie ziemskich
 **) na obszarach litewskim i łotewskim rezerwowała ilość Polaków jak znaczenie większa